

Sammanfattning av Swedwatchs rapport ”Från noll koll till full kontroll? – en ny granskning av Clas Ohlson, Jula, Rusta och Biltema i Kina”

2005 och 2006 granskade Swedwatch Clas Ohlsons, Biltemas och Julas inköp i Kina. Rapporterna visade på stora brister i företagets kontroll på arbetsvillkor och miljöhänsyn. Företagen hade ofta mycket dålig kännedom om var produkterna var tillverkade. Någon uppförandekod fanns inte och inga fabriksinspektioner gjordes. Företagen lämnade inte ut leverantörsadresser till Swedwatch och tyckte inte det låg inom deras ansvarsområde att besöka fabriker för att kontrollera arbetsförhållanden. Rapporten fick stora konsekvenser för framför allt Clas Ohlson. Banco Fonder sålde av sina aktier i företaget, som efter rapporten tappade sin status som etiskt företag.

Sedan dess har mycket hänt. Samtliga företag uppger att de påverkades av Swedwatchs rapporter på så vis att det sporrade arbetet med att ta fram sociala och miljömässiga krav och följa upp dessa.

I 2012 års rapport granskar Swedwatch hur Clas Ohlson, Biltema, Jula och Rusta, fyra av Sveriges ledande hobby- och verktygsföretag, har utvecklat sitt leverantörsansvarsarbete. I rapporten granskar Swedwatch företagets CSR¹-arbete på policynivå och hur det är implementerat i organisationen via exempelvis inköpsrutiner. Swedwatch har låtit intervjua arbetare via en lokal frivilligorganisation, och gjort egna besök på fabriker i Guangdongprovinsen.

Jula, Rusta, Clas Ohlson och Biltema köper alla in 40 till 60 procent av sina varor från Kina. Clas Ohlson och Rusta har satsat mest resurser på CSR, medan Biltema och Jula har ett betydligt mindre utvecklat CSR-arbete. Jula är det av företagen som har minst lokal närvaro och även svagast uppföljning av sin uppförandekod. Företaget har precis inlett inspektioner av fabriker för att kontrollera om uppförandekoden följs. Det kan jämföras med Clas Ohlson som gjort inspektioner sedan 2007. Clas Ohlson har idag två kontor i Kina och sex heltidsanställda fabriksauditörer. Samtliga företag gick med på att låta Swedwatch få tillgång till leverantörsadresser.

Guangdong är en av Kinas mest expansiva regioner som lockar gästarbetare från hela Kina. Det råder numera underskott på fabriksarbetare i Guangdong, vilket gör att arbetsgivarna känner sig tvungna att följa lagstiftningen och erbjuda acceptabla arbetsvillkor. Samtidigt kvarstår många problem för migrantarbetarna som är en utsatt grupp på den kinesiska arbetsmarknaden.

Swedwatch besökte fem leverantörer till hobby- och verktygsföretagen i Guangdongprovinsen i april 2012. På flera punkter följer fabrikerna lagstiftningen. De anställda får skriftliga kontrakt, garanterad minimilön och fabrikerna ger oftast rätt övertidsersättning. Däremot är det med viss förvåning Swedwatch upptäckt att arbetsmiljön i flera av fabrikerna är uppenbart farlig. I kombination med okunskap och dåliga hälso- och säkerhetsrutiner innebär det en uppenbar risk för arbetstagarna.

Arbetstiden är högre än vad lagen föreskriver på samtliga fabriker och långt över på två av leverantörerna, varav en tillverkar solstolar åt Jula och en tillverkar luftmadrasser åt Biltema. Här arbetar de anställda elva till tretton timmar per dag i delvis riskfylld arbetsmiljö och i högt arbetstempo. På Julas leverantör får de anställda endast ledigt en dag per månad, vilket strider mot lagkravet som föreskriver en dags ledighet per vecka. På en avdelning där järnrören till solstolarna

¹ Corporate Social Responsibility

böjs går de anställda på ackord, det vill säga de får betalt utifrån hur snabbt de producerar. Arbetsmomentet är mycket krävande, och ackordsarbetet minskar motivationen att ta raster. Risken är överhängande för förslitningsskador.

Arbetstagarna har få möjligheter till medbestämmande på de fem fabrikerna och hälso- och säkerhetsarbetet är eftersatt. De stigande arbetskostnaderna i kombination med arbetskraftsbristen ökar risken för dold produktion hos underleverantörer i Guangdong. Swedwatch fann två exempel på det inom ramen för denna studie. En slutsats är därför att de svenska företagen måste bli bättre på att säkra att de får se all produktion. Företagen bör ta steget att även börja besöka underleverantörer. Clas Ohlson och Rusta har redan påbörjat detta arbete i begränsad utsträckning.

Swedwatch välkomnar den utveckling som skett sedan den första rapporten 2005, men anser att det är dags för hobby- och verktygsföretagen att delvis ändra inriktning på sitt CSR-arbete för bättre resultat. Uppförandekoder är bara en liten del av ett seriöst arbete för ansvarsfulla leverantörskedjor. Redan i 2005 års rekommendationer som främst riktades till Clas Ohlson, påtalade Swedwatch att företaget borde satsa på de anställdas medverkan och integrering av CSR-kraven med inköpskraven. Det gäller i allra högsta grad fortfarande. Systematisk dialog mellan arbetare och ledning var obefintlig på de fem granskade fabrikerna. Fungerande klagomålsmekanismer saknades och den fackliga verksamheten var, inte oväntat, utan verklig betydelse.

Swedwatch kan konstatera att medan Clas Ohlson har kommit en bit med att integrera inköps- och CSR-krav, återstår det att få de anställda hos tillverkarna att medverka i förbättringsarbetet. Hos de övriga företagen finns varken en systematisk integrering av CSR-kraven inom inköp, eller några satsningar på att de anställda i produktionen ska vara delaktiga. Swedwatch, Peace & Love Foundation och Finnwatch som står bakom rapporten riktar ett antal rekommendationer till de fyra företagen. Dessa handlar bland annat om att satsa på fungerande klagomålsmekanismer och utbildning för fabriksarbetarna och integrera CSR-kraven med övriga inköpskrav.

4. Rekommendationer

Dessa rekommendationer riktas från Swedwatch, Peace & Love Foundation och Finnwatch till Clas Ohlson, Biltema, Jula och Rusta i juni 2012. Organisationerna är öppna för att diskutera med företagen hur rekommendationerna kan genomföras på bästa sätt. En uppföljning för att kontrollera vad företagen gjort kommer att genomföras av Swedwatch under 2013.

1. Åtgärda avvikelserna

Samtliga företag bör snarast åtgärda avvikelserna i samarbete med sina leverantörer och rapportera vad de gjort.

1. Hela produktionskedjan bör kontrolleras

Samtliga företag bör bli noggrannare med att de får se all produktion, samt påbörja eller utöka kontroller i underleverantörsled.

2. Förbättrade uppförandekoder

Biltema bör anta en uppförandekod och bygga upp ett rapporteringssystem tillsammans med Birgma. Samtliga företag bör inkludera att de vill verka för levnadslöner i leverantörsledet.

3. Integrera inköpskraven med CSR-kraven

Jula, Rusta och Biltema bör bygga upp system för att integrera inköpskraven med CSR-kraven.

4. Satsa på utbildning för de anställda

Samtliga företag bör ta fram muntlig utbildning för de anställda i produktionen, gärna i samarbete med varandra samt ta hjälp av organisationer i Hong Kong eller i Guangdong.

5. Inför klagomålsmöjlighet

Ta fram skriftliga informationskort med de anställdas rättigheter, där man anger telefonnummer till en jourtelefon där de anställda kan nå en lokal organisation som kan hjälpa dem om de har problem.

6. Tillse meningsfull dialog mellan arbetstagare och arbetsgivare

Samtliga företag bör kontrollera att arbetstagarna får välja sina egna representanter och om möjligt se till att dessa val ledsagas av utomstående. Gärna i samarbete med organisationer i Hong Kong. Företagen bör sedan uppmuntra leverantörerna att genomföra kollektiva förhandlingar om löner och övriga arbetsvillkor.

7. Förbättrat hälso – och säkerhetsarbete

Hälso – och säkerhetsarbetet bör förbättras överlag. Detta bör inkludera bättre säkerhet vid farliga arbetsmoment, rutiner för hälso- och säkerhetsarbete, bättre hälsokontroller, rotation och raster och införande av kontinuerlig hälso- och säkerhetsutbildning, gärna i samarbete med lokala frivilligorganisationer som är specialiserade på detta.